

Attityder till poesi

Lyra Ekström Lindbäck

Institutionen för svenska och flerspråkighet
Svenska II, 30 hp
Uppsats 7,5 hp
Höstterminen 2014
Handledare: Inger Lindell

Stockholms
universitet

Attityder till poesi

Lyra Ekström Lindbäck

Sammanfattning

I uppsatsen tillämpas matched guise-metod för att undersöka vana och ovana poesiläsares attityder till poesi. Informanternas omdömen om hur vackra, svåra och känslsamma två dikter av Johan Jönson och Ulf Karl Olov Nilsson är jämförs med deras omdömen om samma dikter falskt rubricerade som bilaga och blogginlägg. Resultaten visar en ökning av genomsnittsomdömena när texterna presenteras som dikter, framförallt för de ovana poesiläsarna.

Nyckelord

Poesi, attityd, sociolingvistik, matched guise, enkätundersökning, poesiläsare, Pierre Bourdieu, Jan Einarsson, Johan Jönsson, Ulf Karl Olov Nilsson.

Innehållsförteckning

Inledning	1
Syfte.....	1
Forskningsbakgrund.....	1
Material.....	2
Metod.....	3
Hypotes och frågeställningar.....	4
Analys	5
Resultat.....	5
Informantgruppen.....	5
Svarsresultat.....	5
Diskussion.....	7
Jämförelse mellan vana och ovana poesiläsares omdömen.....	7
Metodkritik.....	8
Slutsats.....	10
Avslutande diskussion	11
Litteraturförteckning	12

Inledning

Syfte

Syftet med den här uppsatsen är att undersöka attityder till poesi, genom att granska hur läsares attityder till texter ändras när de vet att det de läser är poesi. Samtida dikter är sällan skrivna på vers, utan påminner ofta till förväxling om andra texttyper. Detta gör det möjligt att undersöka om rubriceringen av texter som poesi har någon påverkan på hur svåra, vackra och känslösa man anser att de är. I denna uppsats analyseras vana och ovana poesiläsares attityder till poesi, genom en enkätstudie som jämför deras omdömen om dikterna "Found Poem" av Ulf Karl Olov Nilsson¹ och "Söndag 12.00-21.00" av Johan Jönson², med deras omdömen om samma dikter falskt rubricerade som "Blogginlägg av Jon76" respektive "Bilaga 1: Avrättningsmetoder vid dödsstraff i amerikanska delstater".

Forskningsbakgrund

Sociologen Pierre Bourdieu har kallat det konstnärliga fältet för ett "universum av tro".³ Han menar att den viktigaste distinktionen mellan konstnärliga objekt och andra är att de konstnärliga objektens materiella egenskaper får ett förhöjt värde genom upphovspersonens konstnärliga legitimitet.⁴ Det är detta eventuellt förhöjda värde, som poetens och förlagets namn kan ge en text, som jag försöker ringa in i min undersökning. För att mäta om den konstnärliga legitimiteten verkligen ger läsare en större tro på en texts värde har jag hämtat inspiration från sociolingvistiska attitydundersökningar.

"Attityd" är en term som används inom sociolingvistik för att beteckna inställningar och förhållningssätt som individer eller grupper har till olika språkliga företeelser. En attityd kan gälla allt från ett språkligt särdrag till en texttyp, och är ofta tätt knuten till föreställningar om avsändaren.⁵ Attityder till språkliga utsagor kan förändras beroende på kontext och avsändare. Det finns både medvetna och omedvetna attityder, och för att undersöka den senare kategorin behöver man i viss mån förleda sina informanter. En av de tidigaste forskarna som undersökt omedvetna attityder till språk är Howard Giles, som 1970 lät sina informanter tro att de lyssnade på olika personer. I själva verket var det samma personer, som dock behärskade olika språkliga varieteter. När informanterna svarade på frågor om hur trevlig de tyckte att de olika personerna (som i själva verket var samma person) verkade, så kunde alltså deras attityder till de olika varieteterna mätas.⁶ Den undersökningsmetoden kallas för *matched guise*, och har bland annat använts för att studera attityder till språk och kön.

1

Ulf Karl Olov Nilsson, "Found Poem", i *Synopsis* (Eslöv: Brutus Östlings bokförlag Symposion, 2007), 40-41.

² Johan Jönson, "Söndag 12.00-21.00", i *Efter arbetschema* (Stockholm: Bonnier, 2008), 194.

³ "universe of belief". Pierre Bourdieu, *The field of cultural production: essays on art and literature*, översättning Randal Johnson (Cambridge: Polity, 1993), 164.

⁴ Bourdieu, *The field of cultural production*, 164.

⁵ Peter Garrett, *Attitudes to Language*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2010), 2.

⁶ Garrett, *Attitudes to Language*, 53.

1979 gjorde Jan Einarsson en undersökning bland lärarelever, där hälften fick läsa en text som återgav Ingvar Linds åsikter om svensklärarytbildningen, och den andra hälften samma text fast med förnamnet ändrat till Ingvor och pronomenet till hon. På en sjugradig skala fick eleverna sedan ange hur trovärdig, nonchalant, mänsklig och kompetent de uppfattade Ingvar/Ingvor. På så sätt kunde Einarsson undersöka hur deras attityder till texten ändrades beroende på kön, och svaren visade att Ingvar bedömdes som mer kompetent och trovärdig än Ingvor, som i sin tur uppfattades som mer mänsklig.⁷

Tidigare forskning på attityder till poesi är ganska sällsynt, men det finns ett par undersökningar som fokuserar på inställningarna till poesi i skolan. Ett svenskt exempel är Lars Wolf, som i boken *...och en fräck förgätmigej* diskuterar elevers attityder till att läsa och skriva poesi.⁸ Han har genomfört en enkätundersökning där elever i årskurs 5 och 8 har fått ta ställning till utsagan ”Jag tycker om att läsa dikter”. Undersökningen visade att intresset för dikter, framförallt att skriva dem själv, sjunker under skoltidens gång, någon som kan tyda på brister i undervisningen. Eleverna har i enkäten givits möjlighet att motivera sina svar, och de motiverar oftast sitt låga intresse med att det är tråkigt och svårt att skriva och läsa dikter.⁹ Det finns också flera närliggande engelskspråkiga studier som analyserar attityder till poesi i skolan och föreslår olika vägar till att förbättra dem.¹⁰ Den här uppsatsen relaterar till dem på så sätt att jag utgår ifrån att det finns en allmän föreställning om att poesi ska vara svårare än andra texter. Poesi och dikter används synonymt i uppsatsen, och dikt i singular används om 'ett avskilt textstycke poesi'.

Material

Dikterna jag har valt är ”Söndag 12.00-21.00”, som är tagen ur Johan Jönsons diktsamling *Efter arbetschema* (2008), samt ”Found Poem”, ur Ulf Karl Olov Nilssons *Synopsis* (2007). Båda poeterna är väl etablerade, Jönson har vunnit Aftonbladets litteraturpris och nominerats till såväl Augustpriset som Nordiska Rådets Litteraturpris, och Ulf Karl Olov Nilsson (som ofta går under akronymen UKON och hädanefter kommer att kallas så i uppsatsen) har blivit nominerad till Augustpriset och figurerar i många poetiska sammanhang. Det är alltså rimligt att anta att de vana poesiläsarna känner igen deras namn, vilket är viktigt för att resonemanget om konstnärlig legitimitet ska vara applicerbart för texterna. Däremot är författarna antagligen inte tillräckligt namnkunniga för att de ovana poesiläsarna ska känna till dem, vilket eventuellt kan ha medfört att de skattat texterna lägre. Det huvudsakliga kriteriet vid mitt val av texter har varit att det ska vara möjligt att läsa texterna som något annat än poesi, utan att de vana poesiläsarna ska se igenom de fingerade rubrikerna och känna igen dem som dikter. Dikterna är alltså inte valda i egenskap av att inneha några särskilda kvaliteter som poesi, även om jag tror att det är rimligt att hävda att de är ganska representativa för svensk samtidsposi. Dikterna finns att läsa i uppsatsens bilagor Enkät 1a och 1b.

Skälet till att jag enbart har tagit poesi, och inte själv hittat textmaterial från till exempel en blogg och försett det med en diktrubrik och en författare, är att författarnamnet och förlagsnamnets

⁷ Jan Einarsson, ”Två roller söker sina egenskaper: En pilotstudie”, i *Könsroller i språk 3* (Uppsala: Forskningskomm. i Uppsala för modern svenska (FUMS), 1979), 6-7.

⁸ Lars Wolf, *...och en fräck förgätmigej: mer om att läsa och skriva poesi i skola* (Lund: Studentlitteratur, 2003).

⁹ Wolf, *...och en fräck förgätmigej*, 17.

¹⁰ Se till exempel Peter Benton, ”Unweaving the Rainbow: Poetry Teaching in the Secondary School I”, i *Oxford Review of Education*, Vol. 25, No. 4 (Dec., 1999), 521-531.

namnkunnighet kan antas spela en betydande roll vid läsningen för vana poesiläsare. Ovan nämnda poeter har tillfrågats och godkänt att deras dikter används på detta sätt i undersökningen.

Metod

För att undersöka just attityderna till poesi har jag alltså vänt mig till tidigare sociolingvistisk attitydforskning på andra ämnen än poesi, och hämtat inspiration från matched guise-metoder. I två webbenkäter (se uppsatsens bilagor, enkät 1a och 1b) med sammanlagt 238 svar har anonyma informanter fått uppskatta i en sjugradig skala¹¹ hur svåra, vackra och känsllosamma de personligen tyckte att två texter var. I varje enkät fanns en dikt rubricerad som blogginlägg eller bilaga, och en dikt med sin originaltitel. Dikterna som lästes var Johan Jönsons ”Söndag 12.00-21.00” och Ulf Karl Olov Nilssons ”Found Poem”. I Enkät 1b presenterades Jönsons dikt som ”Blogginlägg av Jon76”, och i Enkät 1a lästes ”Found Poem” istället med den fingerade titeln ”Bilaga 1: Avrättningsmetoder vid dödsstraff i amerikanska delstater”. 125 informanter svarade på frågorna i Enkät 1a och 113 informanter på frågorna i Enkät 1b. Webbenkäterna konstruerades genom tjänsten SurveyMonkey, som gjorde det möjligt att förhindra informanterna från att gå tillbaka i enkäten och ändra sina svar. Enkätstudien genomfördes i december 2014.

De texter som presenterats som något annat än dikter har kommit först i båda enkäterna, för att minska primingeffekten i vetenskapen om att man deltar i en undersökning som handlar om poesi. För vissa kan det dock ha funnits en sådan primingeffekt i själva vetenskapen om att det är jag som gjort undersökningen (jag är verksam som författare och redaktör för en poesitidskrift), vilket åtminstone för de poesivana läsarna kan ha medfört att de läst både blogginlägget och bilagan på ett mer poetisk sätt än de hade gjort annars. Risken finns förstås också att de poesivana läsarna kan ha känt igen de båda maskerade dikterna som poesi, eftersom de är hämtade ur relativt kända diktsamlingar. Men denna risk får bedömas som relativt låg, eftersom dikterna i sig inte är särskilt representativa för de båda poeternas skrivsätt, och därför mindre igenkännliga.

Informanterna rekryterades genom Facebook, där jag lade upp en status med länkar till webbenkäterna. Statusen delades av några bekanta, vilket innebär att många som deltagit inte tillhör min egen omedelbara bekantskapskrets. Den enda information om sig själva som de har fått fylla i är om de (enligt egen uppgift) är vana poesiläsare eller inte, vilket har delat upp informanterna i två kategorier. I analysen av resultaten kommer jag att diskutera hur de vana poesiläsarnas svar skiljer sig från de ovanas, och på så sätt kunna urskilja hur attityderna till poesi skiljer sig mellan dessa två grupper.

Svaren från enkäten har sedan sammanställts med hjälp av SurveyMonkeys analysverktyg, som automatiskt har beräknat procenthalten hos olika svarsalternativ. Jag har raderat alla svar som inte varit fullständiga, det vill säga där informanten avbrutit undersökningen mitt i, och med hjälp av loggade IP-nummer kontrollerat att ingen har svarat på båda versionerna av enkäten. Eftersom jag också har kunnat se vid vilket klockslag någon har deltagit har jag också kunnat försäkra mig om att ingen har kikat på den ena enkäten innan de besvarade frågorna i den andra.

¹¹ Einarsson uppger att en sjugradig skala är det vanligaste för undersökningar med semantiska differentialskalor. Einarsson, ”Två roller söker sina egenskaper”, 15.

Hypotes och frågeställningar

Min utgångspunkt är att det finns en vanligt förekommande föreställning om att poesi är svårare, vackrare och känsligare än annan text, vilket jag tror kommer att avspeglas i enkätsvaren. Det kan betyda att läsare ger texter som rubricerats som poesi högre betyg på dessa skalor, men det kan också innebära att de ställer högre krav på sådana texter, och mäter dem mot en uppfattning om poesi som texterna i enkäten kanske inte svarar upp mot. Med andra ord: blogginlägget kanske skattas som vackert för att vara ett blogginlägg, medan det kan få ett lägre omdöme just för att det rubriceras som poesi och därför jämförs med vackrare texter.

I analysen ställer jag mig följande frågor: Hur skiljer sig omdömena om texterna åt när de rubriceras som dikter och när de inte gör det? Hur varierar dessa omdömen mellan ovana och vana poesiläsare, och vad kan det tyda på för attityder till poesi?

Analys

Resultat

Informantgruppen

Efter att alla ofullständiga enkätsvar raderats återstod sammanlagt 238 svar på enkätundersökningen. 125 av dessa har fått läsa ” Bilaga 1” och ”Söndag 12.00-21.00”, och 113 har svarat på enkäten där samma texter presenterats som ”Found Poem” och ”Blogginlägg av Jon76”. 53,96% av alla som har deltagit har uppgett att de är vana poesiläsare, och 46,04% har definierat sig själva som ovana poesiläsare. I uppsatsens bilagor finns sammanfattningen av resultaten av Enkät 1a och 1b att läsa i sin helhet och antalet röster på varje svarsalternativ presenterade i stapeldiagram. Samtliga informanter har varit införstådda med att undersökningen ska ligga till grund för en uppsats i Svenska vid Stockholms Universitet, angett att de antingen är över 18 år och samtycker till att delta eller att de har målsmans tillstånd att delta. Tre personer har angett att de är under 18 år, d.v.s. ca 1 % av informanterna.

Informantgruppen kan alltså sägas bestå av vuxna människor, varav de flesta befinner sig i kontakt med en grupp med där många läser poesi. Antalet deltagare är tillräckligt högt för att några få avvikande röster inte har kunnat färga resultaten på något avgörande sätt. Tiden som svarande har tagit på sig för att fullfölja undersökningen har loggats av Surveymonkeys analysverktyg och varierar mellan 21 sekunder och 24 minuter och 55 sekunder. Eftersom informanterna har kunnat lämna enkätfönstret öppet medan de gjort andra saker så är det svårt att säga exakt hur lång tid som ägnats åt undersökningen. De flesta informanter har dock fullföljt undersökningen på mellan 2 och 3 minuter. Informanterna har inte kunnat gå tillbaka till tidigare frågor i enkäten, och inte kunnat ändra sina svar när de väl skickat in den. Eftersom ingen personlig information utöver IP-nummer har sparats (ett medvetet val för att få fler att delta i undersökningen) har jag inget sätt återkoppla till mina informanter.

Svarsresultat

Informanterna har fått svara på tre frågor om varje text: 1. Hur svår tycker du att den här texten är? 2. Hur vacker tycker du att den här texten är? 3. Hur känslösam tycker du att den här texten är? Varje svar har lämnats genom att informanterna har kryssat i ett alternativ på skalan 1-7, där 1 representerar väldigt enkel/ful/känslökall och 7 väldigt svår/vacker/känslösam. I stapeldiagrammen för Enkät 1a och 1b kan man se hur mycket svaren varierar. Vad som inte framkommer i dessa diagram är dock hur många procent av ovana respektive vana poesiläsare som har röstat på varje svarsalternativ. Den enda fråga där svaren spretade anmärkningsvärt mycket var hur känslösam de vana poesiläsarna tyckte att ”Found Poem” var, vilket jag kommenterar på nedan. Jag har både räknat ut medelomdömena för samtliga informanter, och delat upp dem i vana och ovana poesiläsare och räknat fram medelomdömena för dessa grupper. I Tabell 1a och 1b presenteras medelvärdena av alla informanters omdömen om texterna

Tabell 1a. Omdömen om UKONs dikt

Beräknat medelvärde av alla olika omdömen om UKONs dikt, med den fingerade titeln "Bilaga 1: Avrättningsmetoder vid dödsstraff i amerikanska delstater" och med sin egentliga titel "Found Poem".

	ALLA LÄSARE	OVANA LÄSARE	VANA LÄSARE
<i>Bilaga 1: snitt</i>	2,61	2,23	3,00
Bilaga 1: svår	2,75	2,66	2,84
Bilaga 1: vacker	2,30	1,77	2,84
Bilaga 1: känslösam	2,79	2,26	3,32
<i>Found Poem: snitt</i>	3,14	2,74	3,34
Found Poem: svår	3,01	2,69	3,0
Found Poem: vacker	2,97	2,69	3,18
Found Poem: känslösam	3,44	2,85	3,83

Den huvudsakliga frågeställningen för min uppsats är: Hur skiljer sig omdömena om texterna när de rubriceras som dikter?

Tabell 1a visar att snittomdömet för UKONs dikt stiger från 2.61 till 3.14 när den presenteras som dikt. "Found Poem" får högre omdöme i alla kategorier än "Bilaga 1", men mest signifikant är skillnaden i hur känslösam den uppfattas, där omdömet stigit från 2,79 till 3,44. För ovana läsare höjs snittomdömet när de vet att det är poesi med lite mer (+0.51) än vad det gör för de vana poesiläsarna (+0.34). De ovana läsarnas omdömen ökar mest i hur vacker de uppfattar texten (+0,92) och bara marginellt i hur svår de tycker att den är (+0,03). För de vana poesiläsarna däremot står den största skillnaden att finna i hur mycket mer känslösam man tycker att texten är som dikt (+0,51). I sina omdömen om detta spretar dock de vana poesiläsarnas svar anmärkningsvärt mycket. Medelvärdet är 3,91, men enbart 12,7% av de vana poesiläsarna har valt omdömet 3 eller 4. 49,21% har röstat 1 eller 2, och 38,09% fann dikten mycket känslösam och gav den omdömet 5,6 eller 7. De vana poesiläsarnas omdömen om samma text under titeln "Bilaga 1" spretar inte alls lika mycket: 68,5% ansåg att den var väldigt eller ganska känslökall (omdöme 1, 2 eller 3).

Tabell 1b. Omdömen om Jönsons dikt

Beräknat medelvärde av alla olika omdömen om Jönsons dikt, med den fingerade titeln "Blogginlägg av Jon76" och med sin egentliga titel "Söndag 12.00-21.00".

	ALLA LÄSARE	OVANA LÄSARE	VANA LÄSARE
<i>Blogginlägg: snitt</i>	3,52	3,67	3,41
Blogginlägg: svår	2,87	3,0	2,77
Blogginlägg: vacker	3,69	3,90	3,54
Blogginlägg: känslösam	4,00	4,12	3,91
<i>Söndag: snitt</i>	3,52	4,03	3,44
<i>Söndag: svår</i>	2,32	2,34	2,25
<i>Söndag: vacker</i>	4,18	5,34	4,17

Söndag: känslösam	4,06	4,42	3,90
-------------------	------	------	------

Snittomdömet om Jönsons dikt stiger dock ingenting när läsarna vet att det är en dikt de läser, jämfört med när de tror att det är ett blogginlägg (se tabell 1b). Båda texterna får faktiskt exakt samma snittomdöme: 3,52. Men om man tittar på hur de olika grupperna har svarat kan man se en ökning av omdömena för båda grupperna, +0,36 för de ovana läsarna och +0,03 för de vana. Att snittomdömet ändå inte visar en ökning beror på att både de vana poesiläsarna (-0,52) och de ovana (-0,66) tycker att den är svårare som blogginlägg än som dikt, antagligen för att de jämför med andra texter i samma genre och tycker att den är lätt för att vara dikt men svår för att vara ett blogginlägg. Bortser man ifrån svårighetsgraden och räknar samman omdömena om hur vackra och känslösa läsarna finner texterna kan så kan man alltså konstatera en tydlig skillnad mellan "Blogginlägg av Jon76" och "Söndag 12.00-21.00". De ovana poesiläsarna tycker att den är +0,87 mer känslösam och vacker som dikt, och de vana +0,31.

Tabell 2a. Snittomdömen om maskerade dikter

Beräknat medelvärde av alla sammanlagda omdömen om "Bilaga 1: Avrättningsmetoder vid dödsstraff i amerikanska delstater" (egentligen "Found Poem" av UKON) och "Blogginlägg av Jon76" (egentligen "Söndag 12.00-21.00" av Jönson) på en skala från 1 till 7.

Inte som dikter	Snitt	vana	ovana
svår	2,82	2,81	2,83
vacker	3,02	3,19	2,84
känslösam	3,41	3,62	3,19

Tabell 2b. Snittomdömen om dikter rubricerade som dikter

Beräknat medelvärde av alla sammanlagda omdömen om "Found Poem" och "Söndag 12.00-21.00" på en skala från 1 till 7.

Som dikter	Snitt	vana	ovana
svår	2,58	2,63	2,52
vacker	3,85	3,68	4,02
känslösam	3,76	3,87	3,64

I Tabell 2a och 2b har jag räknat ut medelvärden för texterna tillsammans. Genom att räkna ut ett snitt av omdömena i den vänstra kolumnen kan jag också konstatera att dikterna får ett medelomdöme på 3,08 när de inte rubriceras som dikter, jämfört med 3,40 när de presenteras som dikter. Räknar man bara på hur vackra och känslösa de anses vara blir skillnaden ännu större, +0,59. Den största skillnaden finns hos de ovana poesiläsarnas omdömen om hur vackra texterna är, där snittomdömet ökar med +1,18 när de vet att det de läser är en dikt.

Diskussion

Jämförelse mellan vana och ovana poesiläsares omdömen

En anmärkningsvärd skillnad mellan de två grupperna är att snittomdömet generellt stiger mer för de ovana poesiläsarna när de vet att det de läser är en dikt, något som kan tyda på att den konstnärliga legitimitet som författarrollen ger verkar mer respektingivande för ovana poesiläsare, även om de

kanske inte känner igen namnet eller verket sedan tidigare. Med andra ord utgör rubriceringen av något som en dikt en större skillnad för ovana poesiläsare än för vana. Den största skillnaden för de ovana poesiläsarna kan noteras i hur mycket vackrare de i genomsnitt finner texterna som dikter, +1,18. Både vana och ovana poesiläsare omdömen uppvisar dock ingen anmärkningsvärd ökning vad gäller dikternas svårighet, tvärtom sjunker de till och med för Jönsons dikt, vilket som jag redan nämnt kan förklaras av olika förväntningar på olika texttypers svårighetsgrad. Också där är skillnaden något större för ovana poesiläsare.

Möjligen kan det finnas en överdriven föreställning om hur svårt det är att läsa poesi. I Lars Wolfs undersökning uppgav ju många skolelever att de tycker att det är svårt att läsa poesi, en självrapportering som vore intressant att ställa mot omdömen om faktiska texter. Eftersom jag i denna undersökning inte samlat någon ytterligare information om informanternas inställningar till poesi, utan enbart försökt mäta den genom matched guise-metod, går det inte att dra några sådana slutsatser här.

De vana poesiläsarna ger "Found Poem" högre betyg i både känslomhet och skönhet än de ovana poesiläsarna, ett förhållande som är omvänt för Jönsons dikt. Däremot uppvisar de ovana poesiläsarna i båda fallen en större ökning i sina omdömen än vad de vana poesiläsarna gör, en skillnad som styrker antagandet att rubriceringen av en text som dikt ändrar på läsningen mer för de som är ovana att läsa poesi. Kanske har vana poesiläsare ett mer poetiskt sätt att läsa också andra texter än dikter, det vill säga ett mindre instrumentellt sätt att läsa och en större öppenhet för emotionella och estetiska värden i exempelvis vetenskaplig text, ett antagande som bland annat kan styrkas av det högre omdöme i känslomhet de ger Bilaga 1 (1,06 högre än de ovana poesiläsarnas).

Dock verkar det ändå ha en betydelse för de vana poesiläsarna att något presenteras som dikt. Exempelvis spretar deras omdömen väldigt mycket mer om känslomheten hos "Found Poem", än om samma text som Bilaga 1. Detta kan tyda på att vetskapen om att något är en dikt öppnar upp för fler avvikande bedömningar, där upplevelsorna kan variera mer mellan informanterna än för samma text presenterad som en bilaga. Värt att notera är att de ovana poesiläsarnas omdömen inte alls spretar lika mycket. Kanske är en sådan poetisk öppenhet vid läsningen något man lär sig genom att läsa mycket poesi, medan det kan finnas en starkare känsla hos de ovana poesiläsarna om att det finns ett "rätt" omdöme om en poetisk text. Dessa spekulationer vore intressanta att pröva genom vidare forskning.

Metodkritik

Matched guise-metod innebär alltid att man medvetet vilseleder informanterna, för att försöka få dem att ge uttryck för omedvetna attityder. Det innebär dock att man konstruerar en falsk situation, och resultatet från en sådan undersökning är inte omedelbart överförbara till verkliga förhållanden. Språkliga utsagor existerar aldrig i ett vakuum utan är oftast knutna till en tydlig avsändare, i en särskild kontext och med ett förväntat syfte.

I min undersökning har texterna tagits ut ur sina sammanhang och försetts med fingerade rubriker som signalerar tillhörighet till en annan texttyp en poesi. Också när de presenteras med sina autentiska rubriker har förhållandena för läsningen ändrats, eftersom dikterna annars är en del av en diktsamling och inte finns publicerade separat. Inramningen som en webbundersökning utgör skapar också andra förväntningar än om texterna läses i sina respektive mediala kontexter, till exempel i en tryckt bok eller som en pappersbilaga till en rapport. Att be läsarna uppge sina omdömen om dessa texter, utan att placera dem i något tydligt sammanhang eller ge dem något att jämföra med, kan alltså ge mycket

godtyckliga resultat. Därför har jag valt att skapa fingerade rubriker för texterna som inte presenterats som dikter. Fördelen med det är att läsningen får en antydd, tänkt kontext, men nackdelen är förstås att fler parametrar blandar sig i läsningen: till exempel attityder till bloggar och till den tänkta personen "Jon76". Det här är ett problem som kunde ha mildrats genom att blanda in fler texter i undersökningen, något som dessvärre skulle ha gjort den mer tidskrävande för informanterna. Vidare blir informanterna antagligen mer benägna att misstänka att undersökning handlar om attityder till poesi om enbart dikter presenteras med sina titlar. Skulle man dessutom ta bort titlarna och författarnamnen från dikterna och enbart presentera dem som "dikter" ställs man inför problemet att den konstnärliga legitimiteten som Bourdieu påpekar i hög grad är lokaliserad till konstnärens signatur och författarens plats på det litterära fältet.¹²

Det kan alltså finnas stora skillnader mellan informanternas attityder till poesi, och deras attityder till UKONs och Jönsons dikter i jämförelse med samma texter rubricerade som Bilaga 1 och Jon76s blogginlägg. Det är också viktigt att komma ihåg att det inte är samma personer som fällt två omdömen om samma text, något som matched guise-undersökningar traditionellt innebär (informanterna vet inte om att de ger två olika omdömen om samma person som talar två olika varieteter). Min anpassning av metoden till en situation med läst text, som jag delvis hämtat från Einarssons Ingvor/Ingvar-undersökning, bygger alltså på ett antagande om att två informantgrupper i stort sett delar samma attityder. Det här problemet blir mindre ju större grupper av informanter man har, varför jag gjort undersökningen så kort och enkel som möjligt för att få fler deltagare.

Ett annat problem med matched guise-metoden är att omedvetna attityder knappast ger hela bilden; för att kunna dra mer djupgående slutsatser hade jag behövt känna till vilka medvetna inställningar informanterna har till poesi. Förklaringar som att Jönsons text bedöms som mindre svår när den presenteras som dikt för att det finns förväntningar på poesi att den ska vara svårare än blogginlägg blir annars egentligen bara spekulation, vagt baserad på tidigare undersökningar av skolelevers attityder till poesi.

Vidare har min metod för att rekrytera informanter förmodligen färgat undersökningsresultaten, eftersom jag misstänker att en så hög procent av vana poesiläsare (53,96%) knappast är representativt för befolkningen i stort. Min informantgrupp består således av personer som existerar i, eller i utkanten av, ett socialt nätverk där poesi har en ovanligt stark närvaro, vilket kan ha medfört att också de som uppgett sig vara ovana poesiläsare har en större erfarenhet av poesi än människor i allmänhet. För att få så många deltagare som möjligt valde jag att inte samla in någon personlig information om informanterna, något som dock hade inneburit att jag kunnat dra fler slutsatser från resultaten. Man hade också kunnat tänka sig att informanterna fått motivera sina svar i fritext, ett alternativ som tyvärr hade gjort arbetet med att gå igenom svaren alltför tidskrävande. Då hade också informanternas reaktioner på den konstruerade undersökningssituationen kunnat dokumenteras, vilket hade gett fler insikter i vilka slutsatser som kan dras utifrån dessa resultat, och kanske också uppslag för hur metoden kan förbättras i framtida undersökningar.

Slutsats

Sammanfattningsvis visar resultatet av enkätundersökningen en tydlig skillnad i omdömena om texterna presenterade som dikter och samma texter med fingerade rubriker. Skillnaden är inte så stor (se tabell 2a och 2b), men ändå tillräckligt konsekvent för att visa att informanternas attityder ändras när texterna presenteras som dikter. Dikterna anses som vackrare och mer känslamma än blogginlägget och bilagan, men vad gäller svårighet är resultatet inte lika tydligt, något som jag tror

¹² Bourdieu, *The field of cultural production*, 164.

delvis kan förklaras med olika förväntningar på texttyperna. De ovana poesiläsarna visar en tydligare skillnad i sina omdömen om dikterna jämfört med blogginlägget och bilagan än vad de vana poesiläsarna gör.

Mot bakgrund av metodkritiken som diskuteras ovan så är de slutsatser som kan dras av dessa resultat begränsade. Men trots enkätens snäva omfattning så bedömer jag ändå informantgruppen som tillräckligt stor för att deras omdömen ska kunna utgöra bas för några antaganden. För det första pekar resultaten på att det finns en omedveten attityd till, eller med Bourdieus ord tro på, poesi som något mer värdefullt (i det här fallet: vackrare och mer känslösamt) än andra texttyper, åtminstone mer än ett blogginlägg av Jon76 och en bilaga i listform. Detta kan utifrån ett sociologiskt perspektiv tolkas som en attitydskillnad i förhållande till status, det vill säga att läsarna blir imponerade av själva rubriceringen av något som dikt och därmed ger dikter högre omdömen i känslösamhet och skönhet än samma texter med fingerade rubriker. Bourdieu kallar statusen som gör det möjligt för konstnärliga upphovspersoner att utnämna readymades till konstverk för *konsekrationskapital*, och i essän ”Produktionen av tro” diskuterar han de sociala maktrelationer som bär upp den kulturella världens universum av tro.¹³ Men samma empiriska resultat kan också tolkas utifrån ett estetiskt perspektiv, som att den konstnärliga kontexten (i det här fallet rubriceringen av texter som poesi) öppnar för en ökad mottaglighet för texters emotionella och estetiska kvaliteter. Att svår-omdömet för Jönsons dikt faktiskt blev högre när samma text rubricerades som blogginlägg tyder åtminstone på att informanterna läst och tagit ställning till texten, och inte bara blint låtit sig imponeras av författar- och förlagsnamn. Men för att på djupet kunna diskutera orsakerna till detta hade undersökningen behövt omfatta också informanternas medvetna attityder till poesi.

¹³ Pierre Bourdieu, ”Produktionen av tro”, översättning Jan Stolpe, i *Kultursociologiska texter*, urval av Donald Broady och Mikael Palme (Stockholm: Brutus Östlings bokförlag Symposion, 1993), 156.

Avslutande diskussion

Syftet med den här uppsatsen har varit att undersöka attityder till poesi, eller med andra ord, vilka inställningar och förhållningssätt informanterna har till texter rubricerade som dikter. Den vidare avsikten har varit att göra en ansats till att ringa in vad som i läsarnas förhållningssätt skiljer poesi från andra texttyper. Litteratur är, som Bourdieu beskriver det, inte bara verken i sig själva utan också det kulturella fält (det universum av tro) som ger texterna ett förhöjt värde.¹⁴ Min undersökning stärker till en viss grad denna tes, eftersom den visar att informanterna är mer benägna att uppfatta texter som vackra och känslösa när de rubriceras som poesi.

Det här ska dock inte tolkas som att läsarnas attityder är själva basen för poetiska texters särart. Även om det är min övertygelse att förhållningssätten hos både ovana och vana poesiläsare utgör en väsentlig del av vad som definierar poesi, så lämnar en aldrig så grundlig undersökning av dessa en förmodligen med fler frågor än svar. Är det ett socialt spel av status och konsekrationsskapital som skapar denna förhöjda tro på texternas värde, som Bourdieu menar?¹⁵ Eller bör poesi snarare förstås som en läspraktik, ett sätt öppna sig för andra upplevelser och fler tolkningar av en text? I så fall kunde man ju läsa vilken text som helst poetiskt, något som praktiken med readymades¹⁶ (som till exempel UKONs "Found Poem") understryker. För att undersöka detta vidare kunde man välja texter utifrån en omvänd premiss än den som jag har tillämpat här, det vill säga påstå att texter är dikter fastän de inte är det. Men vad är det egentligen som gör poesi till poesi? I samma stund som man rubricerar dem som det kanske de blir det, särskilt om man är verksam som författare och besitter den konstnärliga legitimitet som berättigar en att utnämna texter till poesi. Utgår man från poesi mer som en läspraktik än en särskild texttyp, och vill försöka att om inte fånga dess essens så åtminstone att skissera dess utkanter, så kunde man också tänka sig en undersökning av vana poesiläsares sätt att läsa helt andra texter än poesi.

Mystiken kring var och hur det som vi kallar poesi uppstår skingras i alla fall inte av empiriska undersökningar som denna. Snarare tycks det mig vara mer mystiskt att enbart förförståelsen att något är poesi lyckas ändra så genomgående på informanternas omdömen. Uppenbart är i alla fall att dikter inte enbart får sitt värde från texterna i sig själva, utan att de delvis uppstår genom de signaler som får oss att positionera oss annorlunda (socialt och/eller estetiskt) till dem, något som kan utläsas från omdömena i denna undersökning. Som Bourdieu skriver: "Liksom varje annan kärlek [...] upplever sig kärleken till en konstprodukt som framsprungen ur sitt objekt."¹⁷ Litteraturvetenskapen tycks ofta, kanske motiverad av denna kärlek, begränsa sig till att enbart studera och diskutera sina objekt, och här tror jag att språkvetenskapens metoder kan vara mycket fruktbara för att vidga studiet av skönlitterära texter.

¹⁴ Bourdieu, *The field of cultural production*, 164.

¹⁵ Bourdieu, "Produktionen av tro", 156.

¹⁶ Readymades är inom konstvärlden objekt som konstnären har hittat och därefter ställt ut som konst, exempelvis Marcel Duchamps pissoar "Fountain". Hector Obalk, "The Unfindable Readymade", *tout-fait: Marcel Duchamp Studies Online Journal*, vol. 1, no. 2 (2000), http://www.toutfait.com/issues/issue_2/Articles/obalk.html (besökt 2015-01-07).

¹⁷ Pierre Bourdieu, *Konstens regler: Det litterära fältets uppkomst och struktur*, översättning Johan Stierna (Stehag: Brutus Östlings bokförlag Symposion, 2000), 34.

Litteraturförteckning

- Benton, Peter. "Unweaving the Rainbow: Poetry Teaching in the Secondary School I". I *Oxford Review of Education*, Vol. 25, No. 4 (Dec., 1999), 521-531.
- Bourdieu, Pierre. *Konstens regler: Det litterära fältets uppkomst och struktur*. Översättning Johan Stierna. Stehag: Brutus Östlings bokförlag Symposion, 2000.
- Bourdieu, Pierre. "Produktionen av tro". Översättning Jan Stolpe. I *Kultursociologiska texter*, urval av Donald Broady och Mikael Palme, 153-243. Stockholm: Brutus Östlings bokförlag Symposion, 1993.
- Bourdieu, Pierre. *The field of cultural production: essays on art and literature*. Översättning Randal Johnson. Cambridge: Polity, 1993.
- Einarsson, Jan. "Två roller söker sina egenskaper: En pilotstudie". I *Könsroller i språk 3*, 3-17. Uppsala: Forskningskomm. i Uppsala för modern svenska (FUMS), 1979.
- Jönson, Johan. "Söndag 12.00-21.00". I *Efter arbetschema*. Stockholm: Bonnier, 2008.
- Garrett, Peter. *Attitudes to Language*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.
- Nilsson, Ulf Karl Olov. "Found Poem". I *Synopsis*. Eslöv: Brutus Östlings bokförlag Symposion, 2007.
- Obalk, Hector. "The Unfindable Readymade". *tout-fait: Marcel Duchamp Studies Online Journal*, vol. 1, no. 2 (2000). http://www.toutfait.com/issues/issue_2/Articles/obalk.html (besökt 2015-01-07).
- Wolf, Lars. *...och en fräck förgätmigej: mer om att läsa och skriva poesi i skola*. Lund: Studentlitteratur, 2003.

Stockholms universitet
SE-106 91 Stockholm
Telefon: 08 – 16 20 00
www.su.se

**Stockholms
universitet**